

ادراک کاربران از امنیت فرهنگی در فضای مجازی (فضای مجازی امنیت آفرین یا امنیت ستان)

علی میربیک سبزواری^۱ / فائزه تقی پور^۲ / رضا اسماعیلی^۳

تاریخ دریافت مقاله: تیر ۱۴۰۱ تاریخ پذیرش نهایی: شهریور ۱۴۰۱

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تبیین ادراک کاربران از امنیت فرهنگی در فضای مجازی انجام شد. بدین منظور تعداد ۳۸ نفر از مدیران، متخصصان و اساتید ارتباطات، رسانه، فضای مجازی و فرهنگ با استفاده از نمونه‌گیری هدفمند نظری انتخاب شده و با روش تحلیل محتوای کیفی با رویکرد استقرایی مورد مطالعه قرار گرفتند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش، مصاحبه عمیق نیمه ساختار یافته بود و جمع‌آوری یافته‌ها تا اشباع نظری اطلاعات ادامه یافت. یافته‌ها شامل ۲۱ مقوله: اثرپذیری امنیت فرهنگی از زیرساخت‌های چند وجهی فرهنگ، تعامل امنیت اقتصادی با امنیت فرهنگی، تنوع فرهنگی در فضای مجازی، معرفی منظر پایدار، ابعاد جهانی امنیت فرهنگی، انعکاس هدفمند مفهوم امنیت فرهنگی، تقویت و غنای میراث فرهنگی در فضای مجازی، حفظ و ترویج فرهنگ اسلامی، احیا آداب و رسوم، معرفی ادبیات بومی و محلی، تقویت انگیزه‌های هنری، تبیین ارزش‌ها و هنجارهای فرهنگی، دستیابی به دانش‌های جدید، ادراک و رفتارهای کاربران و آسیب‌ها و تهدیدهای فضای مجازی در حوزه امنیت فرهنگی بود. یافته‌ها نشان داد که چیستی و چگونگی امنیت فرهنگی در فضای مجازی تحت تأثیر عوامل اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و رویکردهای بین‌المللی و همچنین عملکرد و ادراک کاربران از فضای مجازی است.

واژگان کلیدی: امنیت، امنیت فرهنگی، فضای مجازی، ادراک کاربران.

۱- دانشجوی دکتری مدیریت رسانه‌ای، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران
۲- دانشیار، گروه علوم ارتباطات و مدیریت کسب و کار، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران، (نویسنده مسئول)، پست الکترونیک: faezeh.taghipour@gmail.com
۳- استادیار، گروه علوم ارتباطات و مدیریت کسب و کار، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران

مقدمه

در دنیای امروز فضای مجازی از منابع عمده پویایی و توسعه فرهنگی جوامع به شمار می‌رود به گونه‌ای که تأثیر آن در ابعاد و مؤلفه‌های فرهنگی جامعه انکارناپذیر است. (براتلو، ۱۳۹۱: ۷۵)

در واقع تعاریف و نظریه‌های مختلف فرهنگ، به یک نکته اساسی و مشترک توجه دارند. از یک سو، فرهنگ مشخصه انسان و متمایزکننده او از سایر عناصر بوده، از سوی دیگر عامل اصلی هویت‌بخشی به اجتماعات انسانی است. «فرهنگ عبارت است از باورها و ارزش‌هایی که از زیرساخت‌های فکری و جهان‌بینی انسان‌ها نشأت می‌گیرد و در عرصه‌های مختلف حیات و زیست فردی و اجتماعی زندگی متجلی می‌شود». اما درهم آمیختگی فرهنگ و امنیت و نقش تعیین‌کننده آن در عرصه‌های اجتماعی، رویکردهای نوینی را پیشروی مباحث امنیتی و فرهنگی کشورها گشوده است. (عسگری، ۱۳۸۱: ۲۵)

در حقیقت «امنیت بزرگ‌ترین وظیفه نهاد اجتماعی حاکمیت و مهم‌ترین حق شهروندان است» و یکی از ضروری‌ترین نیازهای انسان و زیربنای رشد و شکوفایی او به حساب می‌آید. (بیات، ۱۳۸۸: ۷۷)

در باب اهمیت امنیت یکی از ابعاد مهمی که در جوامع مورد توجه و تأکید بوده و هست، مقوله «امنیت فرهنگی» است. در واقع جامعه بالنده و پویا از یک سو با تأمین امنیت خویش، خاستگاه مناسبی برای تضمین هنجارها و ارزش‌های فرهنگی ایجاد خواهد کرد و از سوی دیگر بالندگی فرهنگی در یک جامعه ضامن حفظ امنیت، هم‌گرایی و ثبات در حوزه‌های ملی و بین‌المللی خواهد بود. به عبارتی امنیت فرهنگی مهم‌ترین و نامحسوس‌ترین بعد امنیت ملی است و تهدیدات فرهنگی هر کشور از پیچیده‌ترین اشکال تهدید علیه امنیت ملی آن کشور محسوب می‌شود. (صالح‌نیا، ۱۳۹۵: ۴۶)

همچنین امنیت فرهنگی ضامن حفظ امنیت در سطوح فردی، اجتماعی و درحوزه‌های ملی و بین‌المللی است. (افتخاری، ۱۳۸۶: ۸۸)

اصطلاح امنیت اجتماعی را برای اولین بار بوزان به کار برد. وی تعریف شریطی که در آن یک خطر جدی امنیت جامعه را تهدید می‌کند کار مشکلی دانسته ابراز می‌دارد که آنچه تهدید تلقی می‌شود با آنچه عملاً می‌تواند تهدید باشد، ممکن است کاملاً متفاوت باشند و در مجموع تهدیداتی که امنیت اجتماعی را به خطر می‌اندازد زمانی روی می‌دهند که جامعه ما به این استنتاج دست یابد که در یک شرایط خاص هویت آن‌ها (یعنی ما) مورد تعرض و خطر واقع شده است. (بوزان، ۲۰۰۰)

از نظر گیدنز، امنیت را می‌توان موقعیتی خواند که در آن با یک رشته خطرهای خاص مقابله، یا به حداقل رسانده می‌شود. (گیدنز، ۱۳۷۷: ۴۴)

در این زمینه مانند معتقد است ابهام در مرزهای مفهومی امنیت

اجتماعی باعث شده است که تحلیل‌گران از برخورد مجزا با این بعد غفلت ورزیده و اغلب آن را به عنوان بخشی از امنیت نظامی یا اقتصادی مطرح نمایند. نکته اساسی در این بعد از امنیت، توانایی جامعه برای تداوم بخشیدن به ویژگی (سیاسی / فرهنگی) بنیادی خود است. در واقع امنیت سیاسی / فرهنگی مانند، منوط به حفظ بنیان هویت سیاسی / فرهنگی جامعه است. (ماندل، ۱۳۷۹)

در این راستا اندیشمندان این حوزه «ذهنی بودن»، «نسی بودن» و «تجزیه ناپذیر بودن» را به عنوان ویژگی‌های اصلی امنیت در سطح ملی برشمرده‌اند که در جای خود می‌تواند مورد بررسی بیشتر قرار گیرد. (ماندل، ۱۳۷۹؛ بوزان، ۱۳۷۸؛ کاظمی، ۱۳۷۰)

یکی از مهم‌ترین حوزه‌های امنیت، امنیت فرهنگی است. «زمانی که امنیت را بستر رشد، بالندگی و شکوفایی فرهنگ بدانیم و فرهنگ را نیز بستر کمال، تعالی و خوشبختی انسان به شمار آوریم، تا اندازه زیادی به ارزش امنیت فرهنگی پی برده‌ایم. چرا که بذر ارزشمند فرهنگ زمین شوره زار ناامنی هرگز نمی‌روید و به برگ و بار نمی‌نشیند؛ لذا اگر امنیت جنبه مقدماتی برای فرهنگ داشته باشد، از مقدمات واجب به شمار می‌رود». (رحمانی، ۱۳۹۰)

برای تحلیل امنیت فرهنگی باید اشاره مختصری به بحث فرهنگ کرد تا درک این مفهوم میسرتر شود. اولین تعریف علمی از فرهنگ توسط تیلور ارائه شد. (کوزر و برنارد، ۱۳۸۷)

فرهنگ مجموعه پیچیده‌ای است شامل دانش‌ها، باورها، هنر، اخلاقیات، حقوق، آداب و رسوم و دیگر عادات و توانایی‌هایی که انسان به عنوان عضو جامعه آن را داراست. (تیلور، ۱۸۷۱)

با روشن شدن مفهوم فرهنگ می‌توان امنیت فرهنگی را به طور مختصر تعریف کرد که «عبارت از ایجاد وضعیتی مطمئن، آرام بخش و خالی از هر گونه تهدید و تعرض می‌باشد که انسان نسبت به دین، افکار، اخلاق، آداب و رسوم، باورها و ارزش‌ها، میراث فرهنگی، آثار ادبی و ... تدارک دیده است. به عبارت دیگر مصونیت فرهنگ فرد و جامعه از هرگونه تعرض و تهدید را امنیت فرهنگی می‌نامند». (صالحی امیری، ۱۳۸۶: ۵۷-۵۶)

هرچند امنیت ملی، مؤلفه‌های متعددی دارد لیکن امنیت فرهنگی، برجسته‌ترین چهره و درونی‌ترین لایه آن به شمار می‌آید. (عسگری، ۱۳۸۱: ۶۵)

امنیت ملی نشان‌دهنده اهمیت و جایگاه فرهنگ در مقوله امنیت ملی و جهانی است. جامعه بالنده و پویا، با تأمین امنیت خویش، خاستگاه مناسبی برای تضمین هنجارها و ارزش‌های فرهنگی است. از سوی دیگر بالندگی فرهنگی در یک جامعه، ضامن حفظ امنیت، هم‌گرایی و ثبات در حوزه ملی و بین‌المللی است. (طیب، ۱۳۸۶: ۱۰۵)

از آنجایی که نحوه فعالیت در اقتصاد و یا سیاست‌گذاری در بخش‌های دیگر، متأثر از مبانی و ارزش‌های حاکم بر جامعه

میان انسان‌ها مؤثر باشند. (آیت‌اله العظمی امام خامنه‌ای، ۱۳۸۵) و در شرایط کنونی فضای مجازی با حضور همه جایی و همیشگی خود این تأثیر را دو چندان کرده است.

در حقیقت «رسانه‌های جمعی با کارکردهای مشخص و تعیین شده خود در مواردی باعث نظم، امنیت اجتماعی، وفاق، همبستگی و مشارکت مردمی می‌شوند. (حکیمی، ۱۳۸۱: ۵۶)

به ویژه آنکه در دوران معاصر با تغییر رویکرد دولت‌های استعماری از جنگ سخت به جنگ نرم و هجمه‌های فرهنگی، تأثیر این وسیله ارتباطی روز افزون شده به گونه‌ای که امروزه کانال‌های ماهواره‌ای و فضای مجازی ایجاد شده توسط دولت‌های سلطه جو، منافع و امنیت ملی جوامع پیرامونی را نشانه رفته است. (سهرابی، ۱۳۹۹: ۱۰۶) همچنین توسعه روز افزون فضای مجازی و سه انقلاب همزمان شبکه‌ها، اینترنت و تلفن‌های همراه هوشمند باعث شکل‌گیری فردگرایی شبکه‌ای شده و وضعیتی که در آن افراد منفرد و جدا از هم، امکان تأثیرگذاری بسیار زیادی یافته‌اند.

(Wellman & Rainie, 2012)

شبکه‌های اجتماعی، ریخت شناسی اجتماعی جوامع جدید را تشکیل می‌دهند. در جامعه شبکه‌ای جهانی، همه شئون انسانی نظیر ارزش‌ها، هویت، الگوی تقسیم کار، مفهوم زمان و مکان و همچنین قدرت به شبکه‌ها وابسته شده‌اند. از ملزومات اساسی این جامعه جدید و پر جاذبه، احساس امنیت و آرامش خاطر کاربران و جوامع است. (Seong, 2009: 33) و ورود به فضاهای مجازی و فرصت‌های و مخاطرات ناشی از آن نیز نه تنها از اهمیت احساس امنیت کم نکرده بلکه ضرورت آن را دو چندان نموده است. امنیت از نیازها و انگیزه‌های اساسی انسان است. بطوریکه با زوال آن آرامش خاطر انسان از بین می‌رود و تشویش، اضطراب و نا آرامی جای آن را می‌گیرد. (پورنقادی، ۱۳۹۷: ۶۴)

مهم‌تر از امنیت احساس امنیت است. اعتماد بنفس و احساس امنیت و آرامش خاطر، بنیان و نقطه آغاز تبادل اجتماعی و بستر ساز تعامل در شبکه‌های اجتماعی است. ایمنی^۱ و امنیت^۲ مفاهیمی متفاوت از هم در فضای مجازی هستند، ایمنی خطر صدمه به فرد و در مقابل امنیت متمرکز بر خطر صدمه به اطلاعات شخصی فرد است.

(Heath, 2015, 361)

با این رویکرد می‌توان امنیت فرهنگی را شرایطی دانست که طی آن یک ملت بتواند ضمن حفظ هویت فرهنگی خویش و بدون برخورد با موانع بشری، مسیر تکاملی خود را بیاماید. (ناجی، ۱۳۸۱) و توجه به این مسئله که فضای مجازی چه نقشی و چه بستری برای این پدیده فراهم می‌کند، مورد توجه است.

می‌باشد و فرهنگ مقوله‌ای است که متضمن مبانی ارزشی و فکری جوامع و جهت‌دهنده فعالیت‌های فردی و اجتماعی است، بنابراین، چارچوب اقدامات سیاسی، اقتصادی، نظامی و اطلاعاتی و حتی فعالیت‌های فرهنگی، از مبانی فرهنگی حاکم بر رفتارهای فردی یا حکومتی که این فعالیت‌ها را انجام می‌دهد، ناشی می‌شود. چرا که این مبانی و ارزش‌های فرهنگی است که به سیاست، اقتصاد، امور نظامی و اطلاعاتی هویت بخشیده و جهت حرکت آن‌ها را مشخص می‌سازد. (ناجی، ۱۳۸۱: ۱۶)

به عبارتی امنیت فرهنگی مهم‌ترین و نامحسوس‌ترین بعد امنیت ملی است و تهدیدات فرهنگی هر کشور از پیچیده‌ترین اشکال تهدید علیه امنیت ملی آن کشور است. امنیت فرهنگی در ذیل موضوع امنیت ملی کشورها قرار دارد و از مؤلفه‌های اصلی آن به شمار می‌رود. تأکید بر عناصر فرهنگی و ارزشی امنیت ملی کشورها، با تعاریف جدید عرضه شده از امنیت ملی هم تناسب دارد. با این رویکرد می‌توان امنیت فرهنگی را شرایطی دانست که طی آن یک ملت بتواند ضمن حفظ هویت فرهنگی خویش و بدون برخورد با موانع بشری، مسیر تکاملی خود را بیاماید. (افتخاری، ۱۳۸۱: ۷۱)

نقش فرهنگ و ارزش‌های فرهنگی در بطن تحولات جامعه برای تمامی پژوهش‌گران واضح و روشن است، از این رو مشاهده می‌شود که با تغییر نگرش به مفهوم امنیت، نظرات فرهنگی تازه‌ای مطرح می‌شود که حکایت از اولویت و تأثیر فرهنگ در امنیت ملی کشورها دارد. براین اساس و با توجه به تعریفی که از امنیت فرهنگی در ابتدا ارائه شد، اگر هر نظام سیاسی نتواند و یا قادر نباشد متناسب با شرایط زمانی و مکانی به نیازهای فرهنگی مردم پاسخ مناسبی بدهد و به شکل صحیح مبانی فرهنگی ملی و دینی را در جامعه ترویج نماید، خود، زمینه را برای رسوخ فرهنگ بیگانه و مغایر با نظام ارزشی فراهم می‌آورد و امنیت ملی، ثبات سیاسی و بقای نظام سیاسی خود را به مخاطره خواهد انداخت. (آهنی، ۱۳۸۸)

در اینجا باید متذکر شد که در عصر ارتباطات، رسانه‌های جمعی، فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی نقش بسیار مهمی در ارائه و اجرای برنامه‌های سیاسی- امنیتی و بستر سازی افکار عمومی و تأمین امنیت عمومی ایفا می‌کنند. رسانه‌های اجتماعی با توجه به توسعه کمی و کیفی که یافته‌اند در عمل می‌توانند هم فرصت و هم تهدیدی برای دوام و قوام امنیت جوامع باشند. (فاطمی‌نیا، ۱۳۹۶)

رسانه‌ها در دنیا فکر، فرهنگ، رفتار و در حقیقت هویت فرهنگی انسان‌ها را القا می‌کنند و تعیین‌کننده هستند. رسانه‌ها می‌توانند در بهبود وضعیت زندگی انسان مؤثر باشند و می‌توانند در گسترش صلح و امنیت جهانی مؤثر باشند و در ارتقای اخلاق و معنویت در

^۲. Security

^۱. Safy

در افراد و آسودگی از تعرض و تهدید اطمینان پیدا کرد. در غیر این صورت، سیستم امنیتی آن جامعه فاقد دیواره و لایه‌های ضربه‌گیر لازم خواهد بود. دیوار شیشه‌ای چنین جامعه‌ای، هر صدا، نوشته، گفتار، تصویر، رفتار و اندیشه مخالف را به شدت انعکاس داده و در چنین فضایی، همه چیز و همه کس می‌توانند تهدید علیه امنیت اجتماعی تلقی شوند و ناامنی اجتماعی شکل می‌گیرد. امنیت از جمله مفاهیم پیچیده است که ارائه تعریف واحدی از آن به سادگی میسر نمی‌باشد و بیش از آنکه مقوله‌ای قابل تعریف باشد پدیده‌ای ادراکی و احساسی است در تعریف لغوی آن محافظت در مقابل خطر احساس ایمنی و رهایی از تردید ذکر شده است. (بوزان، ۱۳۷۸: ۵۲)

تعریف مفهومی امنیت فرهنگی

امنیت فرهنگی^۲، مؤلفه اصلی و بنیادین امنیت ملی است. توجه به جایگاه و تبیین مباحث امنیت فرهنگی در آرا و نظریه‌هاست. امنیت ملی نشان‌دهنده اهمیت و جایگاه فرهنگ در مقوله امنیت ملی و جهانی است. جامعه بالنده و پویا، با تأمین امنیت خویش، خاستگاه مناسبی برای تضمین هنجارها و ارزش‌های فرهنگی است. از سوی دیگر بالندگی فرهنگی در یک جامعه، ضامن حفظ امنیت، هم‌گرایی و ثبات در حوزه ملی و بین‌المللی است. به عبارتی امنیت فرهنگی مهم‌ترین و نامحسوس‌ترین بعد امنیت ملی است و تهدیدات فرهنگی هر کشور از پیچیده‌ترین اشکال تهدید علیه امنیت ملی آن کشور است. امنیت فرهنگی در ذیل موضوع امنیتی ملی کشورها قرار دارد و از مؤلفه‌های اصلی آن به شمار می‌رود. تأکید بر عناصر فرهنگی و ارزشی امنیت ملی کشورها، با تعاریف جدید عرضه شده از امنیت ملی هم تناسب دارد. با این رویکرد می‌توان امنیت فرهنگی را شریایی دانست که طی آن یک ملت بتواند ضمن حفظ هویت فرهنگی خویش و بدون برخورد با موانع بشری، مسیر تکاملی خود را بیپیماید. (ناجی، ۱۳۸۱)

عبارت از ایجاد وضعیتی مطمئن، آرام‌بخش و خالی از هر گونه تهدید و تعرض می‌باشد که انسان نسبت به دین، افکار، اخلاق، آداب و رسوم، باورها و ارزش‌ها، میراث فرهنگی، آثار ادبی و ... تدارک دیده است بر اساس این تعریف امنیت فرهنگی در معنای عینی آن فقدان تهدید میراث فرهنگی و آثار و ارزش‌های کسب شده است و در معنای ذهنی آن فقدان ترس از هجمه‌ها و حمله‌هایی است که ارزش‌ها، آداب و رسوم اعتقادات و باورها رادر معرض خطر استحاله و یا نابودی قرار می‌دهد. (عصاریان‌نژاد، ۱۳۸۳: ۸۳)

از نظر لادام موانع امنیت فرهنگی شامل ضعف دینی، فقدان نقشه جامع فرهنگی، تهاجم فرهنگی، موازی کاری نهادهای فرهنگی و جهانی شدن است. (latham, 2014. 211).

فضای مجازی عملکردی دوسویه دارد. از یکطرف می‌تواند تهدیدکننده ادراک و احساس از امنیت فرهنگی کاربران باشد و همزمان می‌تواند عامل قوام و استمرار مفهوم امنیت در همه ابعاد آن باشد و برای سوق دادن سیاست‌های امنیتی به سمت مردم و طراحی یک نظام امنیتی مشارکتی با حضور فعال همه اقشار و گروه‌های مردمی نقشی اساسی ایفا نمایند. (لرنی و مصلحتی، ۱۳۸۵)

امنیت فرهنگی یکی از نامحسوس‌ترین انواع امنیت بوده و در شرایط کنونی فضای مجازی تاحدی توانسته تهدیدکننده ارزش‌ها، ایده‌های ملی و مذهبی کاربران باشد. چرا که در کشورهای درحال توسعه رسانه‌ها و تکنولوژی‌های جدید ارتباطی به خاطر اینکه سریع‌تر باعث بروز تغییرات فرهنگی می‌شوند، به نوعی تهدیدکننده امنیت فرهنگی هستند.

بر این اساس این پژوهش با هدف بررسی و تبیین ادراک کاربران از امنیت فرهنگی در فضای مجازی انجام شده است.

مبانی نظری پژوهش

مفهوم امنیت

امنیت^۱ ایجاد شریایی است که فرد بتواند در آن شرایط آزادانه رشد کند و هیچگونه ترسی از عوامل بیرونی زمان حال و آینده نداشته باشد. به عبارت دیگر، ارضای نیاز به حفاظت از خود در حال و آینده، نیاز رهایی از وحشت و اضطراب، تأمین جانی و عدم محرومیت از نیازهای اساسی برای فرد ایجاد امنیت می‌کند. (رضاییان، ۱۳۷۲: ۴۲)

حیات انسان از بدو تولد، با محافظت و مراقبت تضمین می‌گردد. چرا که بیماری‌ها آسیب‌ها و خطرات محدود به دوران خاصی از زندگی نیستند و در تمام مراحل زندگی وجود دارند، به همین دلیل نیاز به شریایی بدون خطر و امن، یک نیاز دایمی است و پایانی برای آن نمی‌توان تصور کرد. چنانکه سلسله نیازهای مزلو نیز حکایت همین مدعاست. مزلو نیاز به ایمنی را پس از نیازهای فیزیولوژیکی قراردادده است و ضرورت نیاز به ایمنی به حدی است که آن را قبل از نیاز به روابط اجتماعی طرح نموده است. (میرزایی و همکاران، ۱۳۹۰: ۷۹)

به طور کلی امنیت را می‌توان از نقطه نظر اجتماعی و فرهنگی، وضعیتی آرام تلقی کرد که انسان در نهایت ایمنی نسبت به جان، مال، ناموس، حیثیت، هویت، ارتباطات، تفکرات، ارزش‌ها و ... چه در در زمان حال وجه در آینده اطمینان داشته و شبانه روز را با تحمل حداقل خطر ممکن سپری کند. تنها زمانی که قوانین جامعه بر اساس توافق جمعی و رضایت عمومی به صورت یک قرارداد اجتماعی مورد تأیید و قبول متقابل افراد هسته‌های اجتماعی قرار گیرد و منافع ملی بر منافع فردی اولویت یابد، می‌توان به تحقق نوعی آرامش درونی

^۲. Culture Security

^۱. Security

هر کشور است که در آن فرهنگ به چه شکلی تعریف شده باشد. به عنوان مثال در کشورهای در حال توسعه ابعاد و نمادهای فرهنگ بسیار بیشتر و گسترده‌تر از کشورهای غربی است. امادر این کشورها مظاهر اجرایی و ارتباطی که نشان‌دهنده‌های رویه فرهنگی کناران است بسیار بیشتر می‌باشد. چهارم اینکه چگونه می‌توان اقدام متقابل امنیت فرهنگی را تحقق بخشید. (Li et al, 2020: 61) و چگونه امنیت فرهنگی باعث تسریع در توسعه می‌شود و از طریق آن می‌توان حالت ارتباطی مناسب ایجاد کرد. امنیت فرهنگی به حیات فرهنگی و معنوی یک کشور اطلاق می‌شود و توسط فرهنگ‌های بیگانه مداخله و کنترل نمی‌شود تا هر کشوری بتواند ارزش‌های ملی، سبک زندگی و خودمختاری ملی و ایدئولوژیکی خود را حفظ کند. (Nemeth, 2015: 64).

(لی، ۲۰۲۰) معتقد است برخی مشکلات زندگی اجتماعی و مجازی کاربران امروز باعث کاهش احساس امنیت فرهنگی شده است. به عنوان مثال فرهنگ سنتی در شبکه‌های اجتماعی تحریف شده، سیستم حقوقی- اجتماعی به چالش کشیده شده، ارزش‌های ملی و جهانی جابه جا شده و ایدئولوژی فرهنگی بستری جدید یافته است. (Nemeth, 2015) بر این باور است که اگر هویت فرهنگی تقویت شده باشد، باعث حفظ امنیت فرهنگی می‌شود. زیرا هویت فرهنگی با ابعاد (روانشناختی، عاطفی و رفتاری) به عنوان نیرویی برای تعیین تغییر و بازسازی استانداردهای اجتماعی و فرهنگی جامعه مورد استفاده قرار می‌گیرد و نیروی محرکه ضروری برای ارتقای توسعه اجتماعی خواهد بود.

به طور کلی در بحث امنیت فرهنگی چهار رویکرد واقع‌گرایان مبنی بر (افزایش ظرفیت‌ها برای رسیدن به وضعیت امن)، رویکرد سازه انگاران مبنی بر (ارتقای امنیت فرهنگی نه بر اساس موازنه قوا بلکه در اعتماد و همکاری)، رویکرد فراساختارگرایان مبنی بر (مفهوم دیگری نه ملاکی برای فهم تفاوت‌ها، اختلاف‌ها و گفتمان‌های تهدیدزا بلکه منطق نابرابری و تنظیم سیاست‌های امنیتی) و رویکرد مکتب کپنهاگ مبنی بر (مفهوم امنیتی کردن یا امنیت منفی و مفهوم امنیت ایجابی یا امنیت مثبت) می‌توان اشاره کرد. (فینی‌زاده بیدگلی و همکاران، ۱۳۹۵)

چیستی فضای مجازی

فضای مجازی^۱ یک مفهوم فردی و همچنین بین‌المللی است که یک فناوری دیجیتال گسترده و به هم پیوسته را توصیف می‌کند. این اصطلاح از داستان‌های علمی و هنری وارد فرهنگ عامه شد، اما اکنون توسط استراتژیست‌های فناوری، متخصصان امنیتی،

آزر و مون در بررسی امنیت فرهنگی مفاهیم سه گانه مشروعیت، انسجام و یکپارچگی و توان سیاسی را مطرح می‌کند. (Debrix, 2016) بر اساس نظرات اندیشمندان مکتب کپنهاگ از زمان باری بوزان امنیت فرهنگی شامل تلاش برای حفظ و بقای الگوهای سنتی، زبان، فرهنگ، پیوستگی، هویت و آداب و رسوم دینی یا ملی با اجازه دادن به تغییرات قابل قبول است که قابلیت و توانایی حکومت‌ها در حفظ و دفاع از ارزش‌ها، ایده‌ها و هویت را افزایش می‌دهد. (پورنقدی، ۱۳۹۷: ۱۰۵)

رویکرد دیگر این است که امنیت فرهنگی زیرمجموعه امنیت ملی نیست، بلکه آنرا جز مفهوم وسیع‌تر امنیت انسانی قرار می‌دهند. (بوزان، ۱۳۷۸) امنیت فرهنگی شامل آزادی عقیده، وجدان، زبان، بیان، شیوه زندگی، قومیت، جنسیت، شراکت اجتماعی و مشارکت فرهنگی و سیاسی است و باید به هر دو بعد تهدیدات داخلی و خارجی اهمیت داد. (شفیعی‌نیا، ۱۳۹۲)

همچنین باید یادآور شد که آگاهی فرهنگی، فرهنگی و امنیت فرهنگی سه مفهوم مرتبط بهم هستند و به مسابلی از جمله مشارکت، پرهیز از نژادپرستی، برابری اقوام و نژادها در جامعه اشاره دارند. اگرچه پیامدهای متمایزی در بستر ارتباطی جامعه ایجاد می‌کنند. (کریس، ۲۰۱۹: ۱۵).

(رامسدن، ۲۰۱۹) به مسئله فرد و احساس از امنیت فرهنگی اشاره داشته و می‌گوید: آگاهی فرهنگی، گامی آغازین به سوی درک اینکه تفاوت وجود دارد، است.

امنیت فرهنگی شناخت فعال و محترمانه دیدگاه‌های مختلف در مورد جهان با تأکید بر مدارا، درک ارتقای ارتباطات مؤثر بین فرهنگی است تا تعاملات بین کاربران را افزایش دهد و حقوق فرهنگی مشروع، دیدگاه‌ها، ارزش‌ها و انتظارات آنان را به خطر نیندازد. (هریسون، ۲۰۱۰: ۷۶۶)

(ژو و دیگران، ۲۰۱۹) به بررسی امنیت فرهنگی پرداختند و با اشاره به چهار مسئله آن را تبیین کردند. اول اینکه امنیت فرهنگی با جهانی شدن می‌آید و در فضای مجازی سهولت جهانی شدن مشهود بوده و به امنیت ایدئولوژیکی، ارزشی که متأثر از فرهنگ ملی می‌باشد، نیز می‌پردازد. دوم بررسی عوامل مؤثر بر امنیت فرهنگی است. بطور کلی، عوامل مؤثر بر امنیت فرهنگی را می‌توان به عوامل داخلی و خارجی تقسیم کرد.

(رونک، ۲۰۱۴) معتقد است بخشی از فرهنگ عامه که متأثر از رسانه‌ها می‌باشد، نتیجه نفوذ ایدئولوژی غربی به ایدئولوژی جریان اصلی کشورهای در حال توسعه بود و تأثیر آن بر تعدیل ذهنیت ملی و تغییر شخصیت ملی بود. سومین بحث بررسی فرهنگ لغت

^۱. Cyberspace

تحقیق بر اساس هدف توسعه‌ای و به دنبال توضیح اهمیت جایگاه نزول تدریجی قرآن در مدیریت تحول فرهنگی جامعه و شیوه استخراج اصول تحول همه‌جانبه از کلام نورانی وحی و تبیین رابطه آن با امنیت فرهنگی و تأثیر آن در استحکام ساخت درونی قدرت ملی جمهوری اسلامی ایران و تقویت و توسعه اقتدار ملی، به روش توصیفی-فرا تحلیلی بود.

(حبیب‌زاده، ۱۳۹۹) در تحقیقی با عنوان «ابعاد امنیت از منظر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)» با هدف احصاء ابعاد امنیت از منظر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) تلاش کرد با تحلیل گفتمان و با رویکرد استنباطی و به صورت تمام شمار، بیانات معظم‌له را بررسی نموده و ابعاد امنیت را احصاء نماید. در نهایت از بررسی، واکاوی و تحلیل فرمایشات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) چنین نتیجه گرفته می‌شود که ابعاد امنیت را در شش بعد فرهنگی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، دفاعی - امنیتی و زیست محیطی می‌توان سازمان‌دهی کرد. این ابعاد به هم مرتبط بوده و تهدید یا وجود آسیب در هر یک از آن‌ها، سایر ابعاد را متأثر خواهد نمود. ابعاد مطروحه امنیت عمدتاً بر عهده متولیان آن دستگاه‌هاست که باید با اقداماتی از جنس حوزه کاری خویش، امنیت آن حوزه را تأمین نمایند.

(مظاهری، ۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «امنیت فرهنگی کشورهای عضو اکو» با توجه به احساس نیاز به پژوهش‌های علمی گسترده برای بسط مفهوم امنیت فرهنگی و شناسایی نقاط ضعف و قوت کشور ما و همسایگان هم‌سرشت و هم‌سرنوشتان در این زمینه، تلاش کرد، سهم و نقشی هر چند کوچک در تعمیق و گسترش ادبیات امنیت فرهنگی داشته و از طریق به کاوش گذاشتن موضوع پراهمیت نقش سازمان اکو در تأمین امنیت فرهنگی کشورهای عضو، نقش خود را ایفا کند. دستاوردهای این پژوهش که بر اساس چارچوب نظری سازه‌انگاری و روش پس‌نگری انجام شده نشان می‌دهد که سازمان اکو نقش مهمی در تحقق تأمین امنیت فرهنگی کشورهای عضو دارد و به دلیل جایگاه، موقعیت و کارویژه‌های خاص خود می‌تواند با تدوین راهبردها، طراحی سیاست‌های اجرایی و نهادها و ساختارهای پیشران و نیز تعریف نظام پایش و نظارت، نقشه راه تأمین امنیت فرهنگی کشورهای عضو در افق ۱۴۲۰ را طرح‌ریزی و بر دقت، صحت و پیشرفت اجرایی آن نظارت کند.

(بروجردی و صدیق، ۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «تأثیر فضای مجازی بر هویت ملی و قومی در ایران»، از میان تحقیقات موجود در زمینه تأثیر فضای مجازی بر هویت ملی و قومی، ۱۲ مقاله منتشر شده در نشریات علمی را انتخاب و به شیوه فرا تحلیل مورد بررسی قرار داد. دستاورد اکثر پژوهش‌های مورد بررسی، تأیید تأثیر مثبت فضای مجازی بر هویت قومی بود؛ اگرچه از دید بعضی از

رهبران دولت، ارتش و صنعت و کارآفرینان برای توصیف حوزه محیط جهانی فناوری استفاده می‌شود. (عاملی، ۱۳۸۸: ۸۹) برخی دیگر فضای مجازی را فقط یک محیط مفهومی می‌دانند که در آن ارتباط از طریق شبکه‌های رایانه‌ای اتفاق می‌افتد. این واژه در دهه ۱۹۹۰ رواج پیدا کرد که استفاده از اینترنت، شبکه و ارتباطات دیجیتال همه به طرز چشم‌گیری در حال رشد بود و اصطلاح فضای مجازی توانست بیانگر ایده‌ها و پدیده‌های جدیدی باشد که در حال ظهور بودند. (زمانی و قلی‌زاده، ۱۳۹۵: ۶۳) به عنوان یک تجربه اجتماعی، افراد می‌توانند با استفاده از این شبکه جهانی، تعامل، تبادل ایده، به اشتراک‌گذاری اطلاعات، ارائه پشتیبانی اجتماعی، انجام کار، اقدامات مستقیم، ایجاد رسانه‌های هنری، بازی کردن، مشارکت در بحث‌های سیاسی و غیره را انجام دهند. (بشیر و افراسیابی، ۱۳۹۱: ۱۲۵)

دردنیای امروز، اصطلاح فضای مجازی به ابزاری معمولی برای توصیف هر چیزی که با اینترنت و فرهنگ متنوع اینترنت مرتبط است، تبدیل شده‌است. (شهابی، ۱۳۹۱: ۴۲).

سوابق و پیشینه پژوهش

(زارع و همکاران، ۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «طراحی الگوی امنیت فرهنگی در توسعه پایدار» با استفاده از روش پژوهش آمیخته به طراحی الگوی امنیت فرهنگی در توسعه پایدار پرداختند. جامعه آماری در بخش کیفی (بخش مصاحبه) ۱۵ نفر از خبرگان، و صاحب‌نظران آشنا به مباحث امنیت فرهنگی در وزارت علوم بودند که با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. جامعه آماری در بخش کمی شامل کارشناسان و مدیران وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در سال ۹۸-۹۹ می‌باشند که در ارتباط با موضوع تحقیق آگاهی دارند که با استفاده از محاسبه حجم نمونه در معادلات ساختاری و روش نمونه‌گیری تصادفی تعداد ۲۲۶ نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. یافته‌ها نشان داد که عوامل اقتصادی، عوامل اجتماعی، عوامل محیط زیستی، عوامل سیاسی، عوامل ملی، مذهبی در این میان تأثیر گذارند.

(شفیعی و مولایی، ۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «نظریه‌پردازی؛ الگوی راهبردی دین در تولید امنیت فرهنگی» به مطالعه ممیزه و مؤلفه اصلی قدرت ملی در عصر جدید و اقتدار فرهنگی در نظام جمهوری اسلامی ایران برگرفته از اصول و مبانی فرهنگ اسلام که در واقع جهان‌بینی انقلاب اسلامی پرداخت و بسیاری از تحولات فرهنگی در عرصه‌های کلان و راهبردی جامعه و پاسخ‌گویی دغدغه تولید دانش اسلامی در حوزه‌های تربیت اسلامی، مدیریت، سیاست و ... در محضر نورانی کلام وحی دانستند. این

که این اهداف نهایتاً، منجر به امنیتی شدن حوزه فرهنگ خواهد شد. بر این اساس امنیت پایدار در شهرهای مرزی که در چارچوب طرح جامع امنیت ملی قابلیت تحقق دارد، با توجه به نوع واکنش به این تهدیدات، می‌تواند تحت تأثیر قرار بگیرد.

(ولوی و همکاران، ۱۳۹۲) پژوهشی با عنوان «نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی بر امنیت فرهنگی» انجام داده‌اند. از این رو پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش فرهنگی فضای مجازی بر امنیت جمهوری اسلامی، با در نظر گرفتن چهار دسته از نقش‌های فرهنگی از قبیل انتقال فرهنگی، فرهنگ و سبک زندگی، تغییرات اجتماعی و هویت‌سازی فرهنگی در این شبکه‌ها، شاخص‌ها و گویه‌های فرصت‌ها و تهدیدات فرهنگی را با روش توصیفی پیمایشی انجام داد. نتایج حاصله نشان داد که اکثریت گویه‌ها اعم از فرصت یا تهدید برای امنیت جمهوری اسلامی ایران دارای اهمیت خیلی زیاد هستند. از طرفی مشخص گردید که شبکه‌های اجتماعی مجازی فرصت محورند و ضروریست که نظام فرهنگی کشور در جهت استفاده مطلوب از آن سرمایه‌گذاری مضاعفی را به عمل آورد.

(براتلو، ۱۳۹۱) در مقاله‌ای تحت عنوان «امنیت فرهنگی و راهبردهای کلان آن در حوزه مدیریت فرهنگی» با روش تحلیل محتوا کیفی به این نتیجه رسیده است که فرهنگ‌ها در قالب تلاش‌های معنایوانه انسانی تجلی می‌یابند و با وجود همه پراکنش‌های فرهنگی همواره منحصر به فرد بوده و تمایزبخش و انسجام‌دهنده اکولوژی‌های مختلف‌اند و همچنین حساسیت فرهنگی، حافظه فرهنگی، هویت فرهنگی و پویایی فرهنگی در کنار امنیت فرهنگی قرار دارد.

(Li et al, 2020) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی وضعیت آگاهی از امنیت فرهنگی بر اساس تحلیل رسانه‌های اجتماعی» و از روش تحقیق کیفی مبتنی بر رویکرد تجربی استفاده کردند و یافته‌ها نشان داد که وضعیت امنیت فرهنگی در چین تحت تأثیر فعالیت کاربران در شبکه‌های اجتماعی قرار می‌گیرد و نظرات آنلاین تأثیر قابل توجهی بر هویت فرهنگی و امنیت فرهنگی دارند و نظرات آنلاین منفی تأثیر بیشتری نسبت به نظرات آنلاین مثبت دارند. علاوه بر این، هویت فرهنگی بر امنیت فرهنگی تأثیر بسزایی دارد و تأثیر هویت فرهنگی بر نظرات آنلاین و امنیت فرهنگی تا حدی واسطه‌ای است.

(Gubhaju et al, 2020) در مقاله‌ای با عنوان «امنیت فرهنگی یک سفر در حال انجام است، بررسی دیدگاه‌های اعضای کارکنان در مورد کیفیت و امنیت فرهنگی خدمات برای خانواده‌های بومی در استرالیا غربی» این پژوهش به روش توصیفی پیمایشی در بین افرادی که خدمات بهداشتی برای ارتقا کیفیت زندگی می‌گرفتند، انجام شد و یافته‌ها نشان داد که ۷۳ درصد اظهار داشتند

محققان، اثرات منفی فضای مجازی نیز نادیده گرفته نشده بود. تقویت مرزبندی‌ها و رشد انشعابات کوچک قومی از جمله اثرات منفی قلمداد شده بود. همچنین، به زعم پژوهش‌ها، نشانه‌هایی از جریان هویت زدای قومی نیز قابل کتمان نیست.

(علیزاده، ۱۳۹۴) پژوهشی با عنوان «ابعاد و مؤلفه‌های امنیت فرهنگی از منظر امام خمینی (ره)» به انجام رسانید. از نظر وی امنیت از ضروریات رشد و توسعه‌ی حیات بشر و دارای ابعاد متنوع است. در این پژوهش به امنیت فرهنگی که اساسی‌ترین بعد امنیت است، پرداخته شده است. امنیت فرهنگی از پیچیده‌ترین مفاهیم و با تعاریف متنوع است. در این مقاله با انتخاب تعریف سلبی و ایجابی از واژه‌ی امنیت، فرهنگ و ترکیب امنیت فرهنگی این مفاهیم را به روش تحلیل محتوا با این سؤال که ابعاد و مؤلفه‌های امنیت فرهنگی در آثار امام خمینی (ره) چیست؟ دنبال کرده است. امام (ره) در نگاه انسان‌شناختی معتقد به وجود دو فطرت روحانی و طبیعی و دو گروه از قوای عقل و جهل در انسان است و باطن انسان را منشأ همه رفتارهای انسان می‌داند و انسان را تربیت‌پذیر و اسلام را کامل‌ترین آموزه برای تربیت انسان می‌داند. امام، فرهنگ را اساس جامعه، و همهی امور جامعه را وابسته به آن می‌داند و فطرت طبیعی و قوای جهل را تهدیدکننده‌ی همه ابعاد از جمله فرهنگ، می‌داند و مظاهر بیرونی تهدیدات را تابعی از درون انسان بر می‌شمرد و در مقابل، فطرت روحانی و قوای عقل را تأمین‌کننده‌ی امنیت فرهنگ معرفی می‌کند. لذا برای تأمین امنیت فرهنگی، بر اصلاح درونی تأکید دارند و اقدامات سلبی و ایجابی درونی را بر اقدامات بیرونی، ارجح می‌داند.

(ساسانیان، ۱۳۹۴) پژوهشی با عنوان «فرهنگ رقیب و امنیت فرهنگی شهرهای مرزی جمهوری اسلامی ایران» مطالعه موردی: وهابیت و استان سیستان و بلوچستان» به انجام رسانیده است. از نظر وی در توسعه مفهوم امنیت از مضیق به موسع، امنیت فرهنگی توانست به عنوان یکی از ارکان قطعی و پایه در شکل‌دهی به امنیت پایدار جلوه‌گر شود. از آن جا که هر موضوعی در هر سطح و حوزه مفهومی ای نیازمند به یک تهدید جهت تبدیل شدن به یک موضوع امنیتی می‌باشد، حوزه فرهنگ نیز در رویارویی با تهدیدات اعم از بالقوه و بالفعل، امنیتی شده و سازوکارهای تعاملی و تقابلی خاصی را پی خواهد گرفت. این مقاله در پاسخ به این سؤال اصلی شکل گرفته است که فرهنگ رقیب، در امنیتی‌سازی فرهنگ در شهرهای مرزی جمهوری اسلامی ایران چه اثری خواهد داشت. فرضیه‌ای که در پاسخ به این سؤال به آزمون گذاشته خواهد شد، این گونه طراحی شده است که؛ فرهنگ رقیب به مثابه یک عامل مداخله‌گر در تلاش برای جهت‌دهی و تحریف دال‌های معنایی فرهنگ هدف، عمل کرده و استحاله فرهنگی را پی خواهد گرفت

(جلالی، ۱۳۹۱: ۳۱۳)

در این پژوهش جمع‌آوری یافته‌ها تا اشباع نظری اطلاعات ادامه یافت. بدین معنی که دیگر هیچ یافته دیگری به یافته‌های قبلی اضافه نشد. در پژوهش حاضر برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از فرایند کدگذاری گلپزری استفاده شد و یافته‌ها بر اساس کدگذاری باز، انتخابی و محوری دسته‌بندی و تلخیص شد.

کدگذاری باز

پس پیاده‌سازی مصاحبه‌ها به صورت داده‌های متنی، فرایند کدگذاری باز آغاز می‌شود. خروجی مرحله کدگذاری باز، کدهای بنیادی مقوله‌ها و ویژگی‌های مقوله‌ها است. در این مرحله، مطالب را خط به خط می‌خوانیم و به هر قسمت از داده‌ها که ممکن است یک کلمه، خط یا پاراگراف باشند یک برچسب اختصاص می‌دهیم. این تکه از داده‌ها را می‌توان یک واقعه در نظر گرفت. چندین واقعه، یک مفهوم را شکل می‌دهند. (Glaser, 1998)

در این راستا پس از تلخیص مصاحبه‌ها، ۳۲۰ کد به دست آمد.

کدگذاری انتخابی

در این مرحله، کدگذاری صرفاً برای مقوله اصلی و مقوله‌های مرتبط صورت می‌گیرد و دیگر داده‌های نامرتب در نظر گرفته نمی‌شوند. کدگذاری انتخابی تا زمانی ادامه می‌یابد که مقوله اصلی و مقوله‌های مرتبط اشباع شوند. (Glaser, 1998)

در این زمینه ۱۳۲ کد به دست آمد.

کدگذاری نظری

در این مرحله چگونگی ارتباط مقوله‌ها با یکدیگر مفهوم‌سازی می‌شود. در این مرحله مفاهیم کدگذاری باز و انتخابی به یکدیگر ارتباط داده می‌شود. (Glaser, 2005)

در این راستا یافته‌ها ۲۱ کد و مقوله اصلی سازماندهی شد. جهت تأیید اعتبار، با استفاده از تکنیک کنترل‌های اعضا؛ یافته‌ها به مشارکت‌کنندگان و مصاحبه‌شوندگان ارائه و نظرات آن‌ها اخذ شد. علاوه بر آن محقق جهت تأیید پایایی یافته‌ها، مفاهیم استخراج شده را به چند نفر از پژوهش‌گران و اساتید تخصصی این حوزه به عنوان کمیته راهنما نشان داد و از اجماع ایشان در ارزیابی عینی و علمی یافته‌ها اطمینان حاصل نمود. (عباس‌زاده، ۱۳۹۱)

یافته‌ها پژوهش

یافته‌های این پژوهش بر اساس جدول شماره ۱ به شرح ذیل است: (جدول ۱)

که این خدمات از نظر فرهنگی امن است. با این حال، تنها ۳۶ درصد اظهار داشتند که کارکنان شاغل در این خدمات دانش کافی در مورد امنیت فرهنگی دارند. شرکت‌کنندگان داشتن کارکنان بومی که به فرهنگ محیط آگاه باشند و همچنین آموزش آگاهی فرهنگی بهتر را به عنوان روش‌هایی برای بهبود امنیت فرهنگی در بین دریافت‌کنندگان خدمات پیشنهاد کردند.

(Nemeth, 2015) در پژوهشی با عنوان «امنیت فرهنگی: نقش در حال تحول هنر در امنیت بین‌المللی» با روش کیفی از نوع تحلیل محتوا اسناد مرتبط با قاچاق آثار تاریخی و باستانی انجام شده است. این پژوهش با حدس و گمان در مورد خطرات امنیتی بین‌المللی که از جمع‌آوری و قاچاق آثار باستانی ناشی می‌شود، انجام شد. قاچاق آثار باستانی و سیاست اموال فرهنگی به ابزاری برای جنایات سازمان یافته فراملی و حتی گروه‌های تروریستی تبدیل شده است. تلافی منحصر بفرد حاصل از موضوعات در هنر، سیاست و امنیت، پایه و اساس یک رشته جدید - امنیت فرهنگی را تشکیل می‌دهد. پس از ارزیابی تهدیدات امنیتی تاریخی و موضعی که نیاز به چنین نظمی را نشان می‌دهد و یافته‌ها تأکید بر این دارد که یکی از مواردی که باعث احساس نا امنی فرهنگی می‌شود، قاچاق آثار باستانی یا عناصر هنری و تاریخی یک کشور است.

روش پژوهش

روش مورد استفاده در این تحقیق، تحلیل محتوای کیفی با رویکرد استقرایی است. تحلیل محتوای کیفی، یکی از روش‌های تحقیق است که برای تحلیل داده‌های متنی، کاربردی فراوان دارد (ایمان، ۱۳۹۷). جامعه آماری این پژوهش شامل مدیران، متخصصان و اساتید علوم ارتباطات، رسانه، فضای مجازی و فرهنگ از دانشگاه‌های مختلف بود که از این میان تعداد ۳۸ نفر انتخاب و مورد مطالعه قرار گرفتند. بدین منظور با مراجعه به افراد مورد مطالعه، اطلاعات آن‌ها با استفاده از مصاحبه عمیق استخراج و با تبدیل مصاحبه‌ها به متن، از طریق فرایندهای طبقه‌بندی نظام‌مند، کدبندی، و تم‌سازی مورد تحلیل قرار گرفت.

روش نمونه‌گیری در این پژوهش از نوع هدفمند بود. نمونه‌گیری هدفمند یکی از روش‌های شایع نمونه‌گیری است که گروه‌های شرکت‌کننده بر اساس معیارهای از قبل مشخص شده مربوط به سؤال پژوهش انتخاب می‌شوند. (Onwuegbuzie & Collins, 2007).

این روش گاهی تحت عنوان نمونه‌گیری قضاوتی و حتی نمونه‌گیری نظری نامیده می‌شود. این روش انتخاب آگاهانه شرکت‌کنندگان خاص توسط پژوهش‌گر است که توسط او دست چین می‌شوند؛ چرا که یا به صورت مشخص دارای ویژگی پدیده مورد نظر بوده و یا غنی از اطلاعات در موردی خاص هستند. این روش زمانی استفاده می‌شود که نیاز به نمونه‌های خبره می‌باشد.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

امنیت فرهنگی یکی از گونه‌های امنیت است که کمک می‌کند انسان در صحنه زندگی فردی و اجتماعی خود، و در دنیای امروز کاربران در زندگی مجازی با توجه به نحوه نگرش و ادراک خود از محیط نسبت به مسائل گوناگون احساس امنیت یا تهدید کنند. امنیت فرهنگی یک مفهوم چند وجهی است که بررسی آن در فضای مجازی ابعاد تازه‌تری را به آن اضافه می‌کند زیرا سطوح امنیت را می‌توان به فردی، گروهی، ملی، بین‌المللی و حتی مجازی تقسیم کرد و ابعاد آن را می‌توان به اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، نظامی و زیستی تفکیک نمود. از آنجا که امنیت را پدیده‌ای تجزیه‌ناپذیر دانسته نمی‌توان آثار و ابعاد مختلف امنیت فرهنگی را مستقل از انواع دیگر امنیت بررسی نمود.

بر اساس یافته‌های این پژوهش امنیت فرهنگی در فضای مجازی احساس آزادی از ترس یا احساس ایمنی از تهدید استنباط شده و فرهنگ را مجموعه باورها، ارزش‌ها و هنجارهای موجود در اجتماع می‌دانیم. اگر از منظر کاربران به آن نگاه کنیم امنیت فرهنگی در فضای مجازی احساس می‌شود و کاربران به دلیل آزادی عمل و امکان تبادل اطلاعات و تولید و باز نشر محتوی از امنیت فرهنگی ادراک خوبی دارند مگر اینکه محتوی یا موضوعی تهدیدکننده شرایط فعلی آن‌ها باشد یا چالش و آسیبی را در مسائل زیست محیطی و اقتصاد یا تخریب میراث فرهنگی آن‌ها نشان دهد.

بر اساس یافته‌های این پژوهش که در جدول شماره (۱) آمده است، ۲۱ مقوله از جمله توجه به تنوع فرهنگی در فضای مجازی، تعامل امنیت اقتصادی با امنیت فرهنگی، اثرپذیری امنیت فرهنگی از زیرساخت‌های چند وجهی فرهنگ معرفی مناظر پایدار، مفهوم جهانی امنیت فرهنگی، علاقه‌مندی کاربران به مفهوم بین‌المللی امنیت فرهنگی، انعکاس هدفمند مفهوم، وجه ملی - محلی امنیت و فرهنگ، تقویت و غنای میراث فرهنگی، حفظ و ترویج فرهنگ اسلامی، احیا آداب و رسوم قومی و محلی، معرفی ادبیات و شاخص‌های هنری و معماری، تبیین هنجارهای اجتماعی و فرهنگی، امکان دستیابی به دانش‌های جدید و احساس آزادی عمل از جنبه‌های مثبت آن و تهدیدهای فرهنگی در فضای مجازی، آسیب‌های شکل گرفته در حوزه رفتار دینی از جنبه‌های منفی بحث امنیت فرهنگی در فضای مجازی است و ادراک، احساس و رفتار کاربری بر چیرگی و چگونگی امنیت فرهنگی در فضای مجازی اثرگذار است.

در مقوله تنوع فرهنگی توجه به این نکته ضروری است که بالا رفتن حجم اطلاعات در فضای مجازی باعث این تنوع شده و منجر به شکل‌گیری قضاوت‌های فرهنگی متفاوت می‌شود. از سوی دیگر وقتی بحث تنوع فرهنگی مطرح می‌شود لزوماً تفاوت فرهنگی بین جوامع مد نظر نیست و همان‌طور که (باند و اسمیت، ۲۰۰۰) مطرح

کردند وقتی جامعه‌ای را بر مبنای تفاوت‌های فرهنگی از یکدیگر جدا می‌کنیم نباید از تنوع فرهنگی بی‌شماری که درون بسیاری از این جوامع وجود دارد غافل شویم.

امنیت فرهنگی مفهومی وابسته به اقتصاد می‌باشد و در فضای مجازی رابطه اقتصاد با فرهنگ تغییر کرده و نقش آفرینی اقتصادی مبتنی بر تبادل کالاها یا امکان تجارت الکترونیکی در زمینه کالاها یا فرهنگی توانسته بر سازگاری این مفهوم با زندگی اجتماعی کاربران اثر گذارد.

تولیدات محتوی در فضای مجازی امکان آشنایی کاربران با منظر فرهنگی را فراهم کرده و کاربران از به اشتراک‌گذاری تصاویر زندگی انسان و طبیعت احساس خوشایندی دارند، این احساس باعث ایجاد علاقه به مناظر فرهنگی کشور می‌شود و آن‌ها را در وضعیتی قرار می‌دهد که احساس امنیت در حوزه فرهنگ می‌کنند. امنیت فرهنگی در فضای مجازی در دو بعد ملی و بین‌المللی قابل بررسی است. در بعد بین‌المللی، پیوستن به مفاهیم جهانی امنیت، دستیابی به مفهوم صلح و رفاه همگانی، تفاهم بین‌المللی، اشتراک‌گذاری محتوی به منظور تحکیم روندهای دموکراتیک در جهان، تمرکز بر کثرت‌گرایی فرهنگی و پیوستن به مفهوم حقوق بشر به عنوان یک خواسته انسانی اهمیت دارد. در بعد ملی تفکیک محتوی‌های تولید شده از فرهنگ بومی و جهانی، مجزا کردن عناصر فرهنگ بومی از سلطه‌گر، امکان معرفی قومیت‌ها، تولید اطلاعات در زمینه حقوق فرهنگی، حفاظت از اطلاعات فرهنگی و مشارکت در جنبش‌های اجتماعی از مهم‌ترین رویکردهای این مقوله بودند.

در فضای مجازی اگرچه سایر عوامل بر امنیت فرهنگی اثرگذارند اما برخی شاخص‌های ریشه‌ای فرهنگ از جمله پایداری ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی تقویت میراث فرهنگی، حفظ و توسعه فرهنگ اسلامی، احیای آداب و رسوم بومی و محلی، معرفی ادبیات و هنر ایرانی از طریق بازنمایی معماری ایرانی، تبلیغ و معرفی صنایع دستی از سراسر کشور، معرفی اشعار، داستان‌های ادبی، نمادها و اسطوره‌های ملی یا آشنایی با سبک زندگی و سرگذشت مشاهیر ادبی و نخبگان کشور از جمله مواردی است که تبیین‌کننده چیرگی امنیت فرهنگی در فضای مجازی می‌تواند باشد.

ساخت مستند، ارائه تصاویر واقعی از میراث فرهنگی، نگارش کپشن‌های مردمی پیرامون تجارب آن‌ها در جشن‌های ملی و مذهبی باعث ایجاد انگیزه در حوزه ایران‌شناسی و علاقه‌مندی نسبت به میراث گذشتگان و حفظ آن می‌گردد.

در فضای مجازی امکان دستیابی و شناسایی دانش‌های جدید و اخبار نخبگان یا آنچه نبوغ بشری نامیده می‌شود، وجود دارد و کاربران فضای مجازی با خواندن و باز نشر این اخبار نسبت به وضعیت کشور احساس آرامش و امنیت نموده و باعث ضمیمه‌های تحقیق و

دستیابی به خلاقیت و ایده‌های جدید فرهنگی در آن‌ها می‌شود. به طور کلی از آنجا که فضای مجازی همانند یک شمشیر دو لبه فرصت‌ها و تهدیدهایی را هم‌زمان ایجاد می‌کند در این پژوهش در بحث چابکی امنیتی فرهنگی مبتنی بر آنچه در فضای مجازی وجود دارد می‌توان به سیه‌نمای از مسائل اجتماعی و سیاسی داخل کشور، نمایش ساختگی آزادی‌های مشروع، باز نشر سریع لطیفه‌های قومی، عدم توجه به تفاوت ایمنی فرهنگی با امنیت فرهنگی، بروز واگرایی در مقابل هم‌گرایی فرهنگی، بی‌ثباتی قوانین و مقررات فضای مجازی، بد رفتاری کاربران و تنبلی سیاست‌گذاران فرهنگی در فضای مجازی، فقدان خط و مشی‌های متناسب با تحولات اجتماعی و بین‌المللی و در رویکردهای مذهبی به شبه آفرینی نسبت به اعتقادات مذهبی یا دامن زدن به اختلافات فرقه‌ای اشاره کرد.

آنچه در بحث چگونگی امنیت فرهنگی در فضای مجازی مطرح است، این نکته بوده که عملکرد، ادراک، احساس، رفتار، تولید محتوی و میزان توانمندی کاربران بر نحوه و چگونگی امنیت فرهنگی در فضای مجازی اثرگذار است و با آگاهی دادن نسبت به تهدیدات سایبری و تبدیل کاربران به گزینش‌گران آگاه و توانمند شده و شناسایی نیازمندی‌های مجازی آن‌ها می‌توان امنیت فرهنگی را در فضای مجازی با شرایط مطلوب‌تری در آینده ترسیم کرد. پس فضای مجازی می‌تواند برای کاربران امنیت فرهنگی ایجاد کند و در همان زمان امنیت آن‌ها را مختل کند و گویی هم‌زمان امنیت آفرین و امنیت ستان است.

جدول ۱- ادراک کاربران از امنیت فرهنگی در فضای مجازی

کدگذاری نظری (مقوله‌ها)	کدگذاری انتخابی (مفاهیم سطح دوم)
تنوع فرهنگی در فضای مجازی	بالارفتن تنوع فرهنگی در فضای مجازی
	شکل‌گیری قضاوت‌های فرهنگی متفاوت
تعامل امنیت اقتصادی با امنیت فرهنگی	مشارکت در بازار جهانی بورس محصولات فرهنگی بین‌المللی
	امکان تجارت الکترونیکی در زمینه کالاهای فرهنگی
	برتری سرمایه فرهنگی نسبت به سرمایه اقتصادی
	تبادل کالاهای فرهنگی با هزینه کم‌تر و سرعت بالاتر
	مصرف فرهنگی صحیح با استفاده از امکانات مجازی
	نقش آفرینی اقتصادی مبتنی بر تبادل کالاهای فرهنگی
اثربخشی امنیت فرهنگی از زیر ساخت‌های چند وجهی فرهنگ	فرهنگ سیاسی و سیاست فرهنگی
	فرهنگ اقتصادی و اقتصاد فرهنگی
	اجتماع فرهنگی و فرهنگ اجتماعی
	فرهنگ زیستی و زیست فرهنگی
	فرهنگ پزشکی - کالبدی و پزشک فرهنگی
	فرهنگ دفاعی و دفاع فرهنگی
	فرهنگ نظامی - پدافندی و پدافند فرهنگی
	اطلاعات فرهنگی و فرهنگ اطلاعاتی
	فرهنگ زیست مجازی یا فضای مجازی فرهنگی
	فرهنگ علم و علم فرهنگی
	فرهنگ دینی و دین فرهنگی
معرفی مناظر پایدار	امکان آشنایی کاربران با منظر فرهنگی
	به تصویر کشاندن زندگی انسان و طبیعت
	معرفی محوطه‌های ثبت شده به میراث جهانی
بعد جهانی امنیت فرهنگی در فضای مجازی	معرفی محیط‌های فرهنگی به گردشگران داخلی و خارجی
	پرهیز از توزیع پیام توهین‌کننده به فرهنگ دیگر
	امکان تولید محتوا در زمینه وضعیت محیط زیست
ادراک کاربران از مفهوم بین‌المللی امنیت فرهنگی	احساس امنیت با پیوستن به مفاهیم جهانی امنیت
	دستیابی به مفهوم صلح و رفاه همگانی
	تفاهم بین‌المللی از طریق دگرپذیری
	حمایت از تحکیم روندهای دموکراتیک در جهان
	تشویق کثرت‌گرایی فرهنگی
	جذابیت ادبیات و گفتگوهای جهانی
	حفاظت از حقوق بشر
	ترسیم همکاری‌های بین‌المللی در جهان آینده
	رابطه جهانی شدن فرهنگ با کاهش تعصبات
تجربه مجازی از با هم زیستن‌های بدون مرز برای کاربران	

انعکاس هدفمند مفهوم امنیت فرهنگی در جهان	اطلاع‌رسانی درباره بسترهای مناسب روابط فرهنگی
	بازنمایی آثار روابط فرهنگی بر صلح و امنیت بین‌المللی
	ایجاد محیط مناسب از طریق شبکه‌های اجتماعی موضوع محور برای تعاملات فرهنگی
	تمرکز زدایی در ارتباطات فرهنگی
بعد ملی - محلی امنیت فرهنگی در فضای مجازی	تفکیک محتوای فرهنگ بومی از جهانی
	تفکیک عناصر فرهنگ بومی از سلطه گر
	امکان معرفی قومیت‌ها
	تولید دانش و اطلاعات در زمینه حقوق فرهنگی
	حفاظت از اطلاعات فرهنگی
	مشارکت در جنبش‌های اجتماعی
تقویت، معرفی و غنای میراث فرهنگی در فضای مجازی	معرفی آثار با ارزش فرهنگی - تاریخی از طریق معرفی موزه و نمایشگاه‌ها
	تشویق به مشارکت در فعالیت‌های مربوط به شناسایی حفظ میراث فرهنگی
	ایجاد علاقه جهت ساخت مستندات مربوط به میراث فرهنگی
	ترویج فرهنگ و گسترش آگاهی در زمینه صنایع دستی
	تقویت انگیزه ایران‌شناسی
	معرفی ظرفیت‌های نهفته در میراث فرهنگی
	انتقال اخبار و گزارش‌هایی پیرامون جشن‌های محلی و مذهبی
حفظ و ترویج فرهنگ اسلامی	علاقه‌مندی به طرح مسائل دینی
	القا بینش سعادت از طریق پیشرفت علمی
	تطبیق قوانین دینی با محیط اجتماعی
	حفظ و جاهت اعتقادات اسلامی
احیا آداب و رسوم بومی و محلی	معرفی مراسم سنتی و جشن‌ها و اعیاد
	ایجاد علاقه به آداب و رسوم و سنت‌های ملی
	اشتراک‌گذاری محتوا در زمینه لباس، غذا و نمایش‌های محلی
معرفی ادبیات بومی و محلی	ایجاد علاقه جهت حفظ کردن اشعار و داستان‌های ادبی
	افزایش تعلق خاطر به نمادها و اسطوره‌های ملی
	ایجاد علاقه در کاربران به شعر و ادب فارسی
	آشنایی با زندگی و سرگذشت مشاهیر ادبی
	حفظ و تقویت زبان‌ها و لهجه‌های بومی و محلی
تقویت انگیزه‌های هنری	ایجاد علاقه‌مندی به موسیقی و فیلم ایرانی
	بازنمایی معماری ایرانی
	ایجاد فضای آزاد برای نقد و ارزیابی تولید هنری
	برپایی نمایشگاه مجازی در تولیدات هنری
	توجه به صنایع دستی در سطح منطقه و ملی
	گسترش و تقویت روحیه هنر پروری

هنجارهای اجتماعی و فرهنگی	تقویت‌کننده روحیه قانون‌پذیری در کاربران
	خشنودی از اوقات فراغت مجازی
	امکان ترویج یک فرهنگ به عنوان مد اجتماعی
	امیدآفرینی در جامعه
تبیین ارزش‌های فرهنگی	آموزش احترام به حقوق سایر کاربران
	ارتقا اخلاق اجتماعی
	افتخار به ایرانی بودن و افزایش غرور ملی
	ارتقا سطح احترام نسبت به بزرگان فرهنگی کشور
	تقویت روحیه گذشت و ایثار
	تولید محتوا با موضوع روحیه انسان دوستی و کمک به سایرین
	روحیه آزاد اندیشی در کاربران
شناسایی و امکان دستیابی به دانش‌های جدید	تولید محتوا از سطح کیفی تولید دانش در ایران
	مناسب بودن تولیدات علمی به لحاظ کمی در ایران
	کار آمد بودن نتایج علمی جهت بهبود کیفیت زندگی کاربران
	کسب آرامش با شنیدن اخبار مرتبط با تولیدات علمی در فضای مجازی
	بالا بردن سطح علاقه کاربران به فرهنگ مطالعه
	آگاهی از مطالب مرتبط با نوآوری در موضوعات علمی
	ایجاد زمینه تحقیق، توسعه و کسب دانش
	دستیابی به خلاقیت در ایده‌های فرهنگی
تهدیدهای فضای مجازی در حوزه امنیت فرهنگی	تعریف طرح‌های فرهنگی بین‌المللی
	سیاه‌نمایی از مسایل اجتماعی و سیاسی داخل کشور
	نمایش آزادی‌های مشروع
	ساخت و باز نشر ویروس‌های لطفه‌های قومیتی
	بزرگ‌نمایی و باز نشر اخبار مرتبط با آلودگی‌های هوا
	شکل‌گیری انحرافات اجتماعی مجازی
	عدم توجه به تفاوت ایمنی فرهنگی با امنیت فرهنگی
	بروز واگرایی در مقابل هم‌گرایی فرهنگی
	به تصویر کشاندن مظاهر فرهنگی پوچ به عنوان تفکرات روشن فکری
	تفاوت وفاق فرهنگی با انسجام اجتماعی
	بدبینی اجتماعی با ترسیم آینده تاریک از کشور
	بی‌ثباتی قوانین و مقررات مجازی در حوزه امنیت فرهنگی
	بدرفتاری کاربران در حوزه مدیریت رفتارهای فرهنگی
	کاهلی و تبلی سیاست‌گذاران فرهنگی در فضای مجازی
فقدان خطومشی‌های متناسب با تحولات اجتماعی و بین‌المللی	
ترویج خرافه‌گرایی و استناد به منابع غیر موثق	
آسیب‌های فضای مجازی در حوزه رفتار دینی	سطحی شدن عبادت فردی و جمعی در میان مردم
	تضعیف معنای واقعی عبادت
	شبه آفرینی نسبت به اعتقادات و موارد دینی
	دامن زدن به اختلافات فرقه‌ای

ادراک کاربران و امنیت فرهنگی در فضای مجازی	تطابق شخصیت واقعی و مجازی
	مشاهده و ترس از محتواهای تهدیدکننده فرهنگ
	تقویت احساس مؤثر بودن کاربران در فضای مجازی
	تعارض ارتباطات افقی در فضای مجازی با ارتباطات عمودی
	باورپذیری نسبت به داشته‌های فرهنگی
	احساس دوسویه کاربران نسبت به مفهوم امنیت فرهنگی
رفتار کاربران و امنیت فرهنگی در فضای مجازی	تبدیل کاربران به گزینش‌گران آگاه
	چند وجهی بودن توانایی‌های کاربران
	بلا اثر شدن کنترل از بیرون و خودکارآمدی کاربران
	عدم دنباله روی از هر محتوایی
	انطباق‌پذیری کاربران با تغییرات دایمی فضای مجازی
	استفاده صحیح از آزادی در رأی دادن، اشتراک‌گذاری و کامنت کردن
	ضرورت توانمندسازی کاربران فضای مجازی
	شناسایی نیازهای مجازی - فرهنگی کاربران
	آگاهی نسبت به تهدیدات سایبری و مجازی
تولید محتوا توسط کاربران با رویکرد رفتار فرهنگی	تولید محتوای تأییدکننده در جهت داشته‌های فرهنگی
	شکل‌گیری رفتارهای انسان دوستانه و جامعه‌پسند در کاربران
	انجام رفتارهای فرهنگی نه فقط لایک کردن این رفتارها
	اشتراک‌گذاری زیبایی‌های زندگی و لذت بردن از داشته‌های کوچک
	شکل‌گیری مشارکت داوطلبانه در پدیده‌ای
	احساس نا امنی فرهنگی با مشاهده محتواهای مجازی
	جلوگیری از تولید محتواهای تهدیدکننده فرهنگ توسط خودکاربر
	توانایی حفظ کاربر در برابر تهدیدات بالقوه و بالفعل فرهنگی

فهرست منابع

- آیت‌اله العظمی سیدعلی امام خامنه‌ای، (۱۳۸۵). مجموعه بیانات. ایمان، محمدتقی. (۱۳۹۷). "روش‌شناسی تحقیقات کیفی"، تهران: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- آهنی، علی. (۱۳۸۸). "سیاست مدیرانه‌ای اتحادیه اروپایی و چالش‌های پیش رو"، فصلنامه سیاست خارجی، دوره ۲۴، شماره ۴، صص. ۸۶۱-۸۷۶.
- بروجردی، مهدخت. و صدیق، امیرسعید. (۱۳۹۶). "تأثیر فضای مجازی بر هویت ملی و قومی در ایران"، فصلنامه مطالعات رسانه‌های نوین، دوره ۳، شماره ۱۲، صص. ۸۸-۱۱۰.
- بشیر، حسن، افراسیابی، محمدصادق. (۱۳۹۱). "شبکه‌های اجتماعی و اینترنتی و سبک زندگی جوانان"، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، دوره ۵، شماره ۱.
- براتلو، فاطمه. (۱۳۹۱). "امنیت فرهنگ و راهبردهای کلان آن در حوزه مدیریت فرهنگی"، دو فصلنامه جامعه پژوهی فرهنگی، دوره ۳، شماره ۲، صص. ۱-۲۵.
- بوزان، باری. (۱۳۷۸). "مردم، دولت‌ها و هراس"، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، چاپ اول، تهران. پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- بیات، بهرام. (۱۳۸۸). "جامعه‌شناسی احساس امنیت"، تهران: امیرکبیر.
- پورنقدی، بهزار. (۱۳۹۷). "فرصت‌ها و تهدیدهای امنیت در شبکه‌های اجتماعی مجازی برای دانشجویان"، پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، دوره ۷، شماره ۲، صص. ۸۷-۸۹.
- جلالی، رستم. (۱۳۹۱). "نمونه‌گیری در پژوهش‌های کیفی"، تحقیقات کیفی در علوم سلامت، دوره ۱، شماره ۴، صص. ۳۲۱-۳۱۰.
- حبیب‌زاده، قاسم. (۱۳۹۸). "ابعاد امنیت از منظر امام خامنه‌ای (مدظله العالی)"، فصلنامه امنیت ملی، دوره ۹، شماره ۳۱، صص. ۷-۳۲.
- رحمانی، جعفر. (۱۳۹۰). "ضرورت‌های مدیریت استراتژیک فرهنگی در حوزه‌های علمیه در عصرجهانی شدن"، فصلنامه مطالعات راهبردی و سیاست‌گذاری عمومی، دوره ۲، شماره ۲، صص. ۴۶-۱۹.
- رضاییان، علی. (۱۳۷۲). "مدیریت رفتار سازمانی، دانشکده مدیریت دانشگاه تهران، ۴۲.
- زارع، سعیده، جهانیان، رمضان. و سلیمی، مهتاب. (۱۳۹۹). "طراحی الگوی امنیت فرهنگی در توسعه پایدار"، فصلنامه نوآوری‌های مدیریت آموزشی، دوره ۱۶، شماره ۱ (۶۱)، صص. ۲۲-۳۹.
- زمانی، عباس. و قلی‌زاده آذر. (۱۳۹۵). تجارب دانشجویان از تهدیدهای مذهبی شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه"، فصلنامه علمی- پژوهشی فرهنگ در دانشگاه اسلامی، دوره ۶، شماره ۱۹، صص. ۲۷۵-۲۹۲.
- ساسانیان، سعید. (۱۳۹۱). "فرهنگ رقیب و امنیت فرهنگی شهرهای مرزی جمهوری اسلامی ایران، (مطالعه موردی: وهابیت و استان سیستان و بلوچستان"، همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت؛ چالش‌ها و راهکارها، زاهدان، <https://civilica.com/doc/179138>
- شفیعی‌نیا، محمدشفیع. و رئیسی دهکردی، اردشیر. (۱۳۹۲). "نقش دین در امنیت داخلی"، مجله: امنیت ملی، دوره ۳، شماره ۱۰، صص. ۴۳-۶۰.
- شفیعی، جمال. و مولایی، محمد. (۱۳۹۹). "در پژوهشی با عنوان «نظریه‌پردازی؛ الگوی راهبردی دین در تولید امنیت فرهنگی»"، امنیت ملی، دوره ۱۰، شماره ۳۶، صص. ۴۳-۸۶.
- شهبازی، محمد. (۱۳۹۱). "شبکه‌های اجتماعی مجازی و کاربران جوان"، فصلنامه مجله و راهبرد، دوره ۱۹، ص. ۶۹
- صالح‌نیا، علی. (۱۳۹۵). "بررسی نظری مفهوم امنیت ملی و ابعاد مختلف آن"، پایگاه مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (SDI)، قابل دسترس در www.sid.ir/Fa/Seminar/ViewPaper.aspx?ID=61908
- صالحی امیری، سیدرضا. (۱۳۸۶). "مفاهیم و نظریه‌های فرهنگی"، تهران: انتشارات ققنوس.
- عاملی، سعیدرضا. (۱۳۸۸). "زمان مجازی و ساخت شهرهای تاریخی موازی، زمان مجازی، تحول در نهادهای مجازی"، تهران، مؤسسه انتشارات بعثت.
- عباس‌زاده، محمد. (۱۳۹۱). "تاملی بر اعتبار و پایایی در تحقیقات کیفی"، فصلنامه جامعه‌شناسی کاربردی، دوره ۲۳، شماره ۱ (۴۵)، صص. ۱۹-۳۴.
- عسگری، محمود. (۱۳۸۱). "مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی امنیت"، راهبرد، شماره ۲۶، نشر مرکز تحقیقات استراتژیک.
- عصاریان‌نژاد، حمید. (۱۳۸۹). "امنیت و قومیت در جمهوری اسلامی ایران"، ماهنامه دانشگاه عالی دفاع ملی، شماره ۴۸.
- علیزاده، سلیمان. (۱۳۹۳). "ابعاد و مؤلفه‌های امنیت فرهنگی از منظر امام خمینی(ره)"، فصلنامه پژوهش‌های حفاظتی و امنیتی، شماره ۱۰، صص. ۹۵-۱۲۲.
- فینی‌زاده بیدگلی، جعفر، خادم دقیق، امیرهوشنگ. و شفیعی‌نیا محمدشفیع. (۱۳۹۵). "بررسی ویژگی‌های امنیتی شدن یک پدیده

- Aboriginal Families in Western Australia”, *International Journal of Environmental Research and Public Health*, Vol. 17(22), P. 8480-. doi:10.3390/ijerph17228480.
- Glaser, B. (2005). “The grounded theory perspective III: Theoretical coding, Sociology Press.”, Mill Valley, CA.
- Li, Jianjun., Dai, Yonghui., Shi, Qinghua. & Xian, Jin. (2020). “Study of situation awareness of cultural security based on social media analysis”, *International Journal of Distributed Sensor Networks*, Vol. 16(1), 155014772090360. doi:10.1177/1550147720903604.
- Li, W.W. (2020). “Analysis of the international communication mode of Chinese cultural soft power under the background of media convergence”, *Mod Commune*, Vol. 37(1), PP. 166-167.
- Nemeth, Erik. (2015). “Cultural Security: Evaluating the Power of Culture in International Affairs, Imperial College Press, 2015”, See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/228121038>.
- Onwuegbuzie. A.J. & Collins KMT. A. (2007). “Typology of Mixed Methods Sampling Designs in Social Science Research”, *Qualitative Report 2007*, Vol. 12(2), PP. 281-316.
- Tylor, E.B. (1871). “Primitive Culture: Researches In to the Development of Mythology, Philosophy, Religion, Art, and Custom”, London: Joham Murray.
- Rong, R. Popular. (2014). “culture communication and national cultural security”, *J Tianjin Norm Univ*, Vol. 1. PP. 52-56.
- Wu, CQ. & Wang, X. (2018). “Challenges faced by China’s national cultural security in the new era and the countermeasures”, *J Hunan Univ Technol*, Vol. 23(2), PP. 72-77.
- Zhu, CR. (1999). “Discussion on China’s cultural security strategy facing the 21st century”, *J Jiangnan Soc Univ*, Vol. 1(1), PP. 9-13.
- (موضوع) در جمهوری اسلامی ایران”، *فصلنامه پژوهش‌های حفاظتی- امنیتی*، دوره ۵، شماره ۱۷، صص. ۱۱۱-۱۳۸.
- کاظمی، علی‌اصغر. (۱۳۷۰). “زنجیره تنازعی در سیاست و روابط بین‌الملل”، چاپ اول، تهران: قومس.
- کوزر، لوئیس. و روزنبرگ برنارد. (۱۳۸۷). “نظریه‌های بنیادی جامعه‌شناسی”، ترجمه فرهنگ ارشاد. تهران: نشر نی.
- گیدنز، آنتونی. (۱۳۷۷). “پیامدهای مدرنیته”، ترجمه حسن ثلاثی. تهران: نشر مرکز.
- لرنی، منوچهر. و مصلحتی، حسین. (۱۳۸۵). “جامعه‌شناسی امنیت”، تهران: رامین.
- ماندل، رابرت. (۱۳۸۷). “چهره متغیر امنیت ملی”، مترجم پژوهشکده مطالعات راهبردی. چاپ سوم، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- مظاهری، محمدمهدی. (۱۳۹۸). “امنیت فرهنگی کشورهای عضو او”، *مطالعات میان فرهنگی*، شماره ۴۱، صص. ۵۹-۸۸.
- ناجی، مرتضی. (۱۳۸۱). “چشم‌اندازی به ابعاد فرهنگی و اجتماعی حاصل از ارسال و دریافت مستقیم برنامه‌های ماهواره‌ای، پخش مستقیم ماهواره‌ای در قرن بیست و یکم”، به کوشش گروه مطالعات حقوقی سازمان صدا و سیما، جمهوری اسلامی. تهران: نشر سروش.
- ولوی، محمدرضا، میرشمسی، محمدرضا. و آقاجانی حمزه‌کلائی، سعادت. (۱۳۹۲). “نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی بر امنیت فرهنگی”، *فصلنامه امنیت ملی*، دوره ۳، شماره ۱۰، صص. ۹۱-۱۲۰.
- Buzan, B. (2000). “The Logic of Regional Security in the Post-Cold War World”, *The new regionalism and the future of security and development*, PP. 1-25.
- Debrix, F. (2016). “Global Powers of Horror: Security”, *Politics, and the Body in Pieces (Interventions)*.
- Glaser, B. (1998). “Doing grounded theory: Issues and discussions”, *Sociology Press*. Mill Valley, CA.
- Fan, J.J. (2017). “Clustering analysis of microblog comments information”, Hefei, China: Anhui University.
- Gubhaju, Lina., Williams, Robyn., Jones, Jocelyn., Hamer, David., Shepherd, Carrington., McAullay, Dan., Eades, Sandra J. & McNamara, Bridgette. (2020). “Cultural Security Is an On-Going Journey Exploring Views from Staff Members on the Quality and Cultural Security of Services for